

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

**Informbiro – slovenski delež propagande radija
»Svobodna Jugoslavija« iz Bukarešte, Romunija**

Povsem slučajno mi je prišla v roke omenjena knjiga. Pritegnila sta me dva oporečna naslova, zato sem knjigo tudi prelistal. Ugotovil sem, da simpatična mladenka na

naslovnici ni nobena agentka KGB-eja, ob njej pa je pisec knjige – Milan Petrović, novinar »Politike«, dezerter iz JLA, informbirojevec in spiker radia »Svobodna Jugoslavija« iz Bukarešte, glavnega mesta Romunije.

Gre za napeto zgodbo enega od mnogih dezertarjev iz JLA – informbirojevcev, ki sem jih dodobra spoznal, saj smo v varnostnem oddelku poveljstva 9. armade v Ljubljani vodili okrog 25 operativnih obdelav za častnike JLA – Slovence. Namreč, omenjeni častniki so tudi po normalizaciji odnosov s Sovjetsko zvezo leta 1955 ostali tam, ker so imeli družine, pa tudi primerne službe. Seveda pa so mnogo od njih prihajali na obiske k sorodnikom v Slovenijo. Ker pa smo imeli operativne podatke, da so mnogi od njih tajno sodelovala s KGB oz. vojaško varnostno službo, smo jih seveda med bivanjem v Sloveniji tudi operativno »pokrivali«. Najbolj je bilo zanimivo, da je večina od njih obiskala Postojnsko jamo, pa tudi druge kraje proti Trstu in onstran meje (strateška smer Budimpešta – Postojna – Trst – Milano).

V svoji knjigi ***Balkanski vojaški poligon*** sem omenil, da je Kos oz. VS JLA imela vrhunske tajne sodelavce, med njimi tudi Kurta Waldheima, nemškega častnika Abwehra, poznejšega avstrijskega predsednika in generalnega sekretarja OZN, ustaškega duhovnika dr. Krunoslava Draganovića in še koga.

Seveda, med informbirojevsko (vojaško) emigracijo sem omenjal tudi polkovnika Vlada Dapčevića, brata generala Peka Dapčevića, tedanjega načelnika GŠ JA. Pisal sem tudi o generalu Arsu Jovanoviću, ki naj bi z omenjenim Dapčevićem bežal prek meje, vendar se je izkazalo, da je bil general Jovanoviću pred tem ubit (po sporu) na sestanku v GŠ JA, pa je njegovo truplo zatem pripeljano na mejo pri Vršču, kjer je uprizorjen lažen pobeg prek meje ...

»Naše« informbirojevce je vodil general Pero Popivoda, že stari agent Nkvd-ja. Da bi ga nekako onemogočili, mu je Kos podtaknil polkovnika in »zemljaka« Vlada Dapčevića. Zdi se, da so v KGB zaslutili zanko, pa je zato Dapčević moral iz Moskve na Zahod. Slučajno sem ga srečal v Belgiji ... Ostalo je znano: naši so ga v Bukarešti »kidnapirali« (ugrabili), zatem tudi »obsodili«, pa je tako umrl v domačem kraju! Podobno usodo so dočakali tudi drugi uspešni dvojniki! Šlo je za moralni dolg!

Ko bodo odprti arhivi VS JLA, pisci vohunskih romanov ne bodo izmišljali svojih zgodb.

No, da se vrnem k omenjeni knjigi. Njene napete zgodbe s KGB-jem ne bom predstavljal. Bom pa samo navedel dva točna podatka.

Psihološko-propagandna dejavnost s strani Sovjetske zveze in vzhodno-evropskih držav je bila samo blažji del sovražne kampanje informbiroja v obdobju 1948–1955. Diplomatski, gospodarski in drugi pritiski so povzročali hude težave v Jugoslaviji, saj se je morala preusmeriti na zahodne države. No, najtežje pa so bile posledice vohunske in diverzantsko-teroristične dejavnosti, saj so terjale tudi številna človeška življenja. Na jugoslovanskih mejah je padlo okrog 1.000 vojakov JLA in državljanov!

Radio »Svobodna Jugoslavija«

Šlo naj bi za radijsko postajo »jugoslovanskih revolucionarnih emigrantov« pod imenom »Svobodna Jugoslavija«, ki je emitirala svoje govorne programe iz naslednjih mest:

- Moskve (celodnevne v srbo-hrvaškem jeziku, pa tudi v slovenskem in makedonskem),
- Prage,
- Budimpešte,
- Bukarešte (tudi v slovenskem jeziku),
- Sofije,
- Varšave, in
- Tirane.

Vsaka radijska postaja je imela svojega direktorja in nekaj spikerjev – vse naši informbirojevci, med tem ko so tehnično ekipo tvorili domači tehniki. Seveda so bili vsi pod kontrolo domače varnostne službe, posredno pa tudi sovjetskega KGB!

Lokacije so bile konspirativne, ker so se šefi KGB bali predvsem jugoslovanskega obveščevalnega vdora, kidnapiranja in tudi terorističnega napada.

Novinarji – spikerji (napovedovalci) so v glavnem »poročali« po vsebini številnih člankov v informbirojevskih časopisih in letakih, kakor tudi domačih in tujih radijskih poročil. Seveda pa so tudi tekmovali kdo bo bolj »grdo« napadal sovražno Jugoslavijo!

Slovenski delež na radiu »Svobodna Jugoslavija« v Bukarešti

- Na str. 68 in 69 je navedeno:
- Uroš Tomin, ing. kemije, po rodu iz Kikinde, menda Slovenc, študiral v Zagrebu. V Bukarešti je doktoriral iz filozofije, od 1950 do 1954 je bil glavni urednik radia »Svobodna Jugoslavija« v Bukarešti. Njegov oče je bil menda udeleženec oktobrske revolucije, kot polkovnik Rdeče armade naj bi se vrnil v Jugoslavijo šele leta 1924.
- Miloš Kodrič – ekonomist, Slovenc iz Trsta, med vojno je bil v taborišču Mathausen, V Bukarešto je prišel iz Sofije. Bil je odgovorni urednik programa na slovenskem jeziku od 1952 do 1954;
- Mijo Pušič – Slovenc, delal je kot novinar in spiker na slovenskem jeziku;
- Marija – Slovenka, študirala v ZSSR, iz Moskve je bila poslana v Bukarešto, da bi delala kot novinarka in spikerka od 1952 do 1954;

Bilo bi zanimivo zvedeti kakšne so bile njihove usode po normalizaciji odnosov z ZSSR?

Preverjanje

Žilica mi ni dala miru, pa sem na vse mogoče načine poskusil preveriti zgoraj navedene podatke. Niso bili točni.

Na Googlu sem našel dr. Uroša Tomina, ki je na Ekonomskem inštitutu v Beogradu izdal knjigo *Uvod u nauku o nauci* (Uvod v vedo o vedi) v srbsčini, poleg tega pa še dve knjigi v romunščini. Naveden je tudi naslov v Srbiji: Banatsko Aranđelevo.

Primorce ni težko najti, saj imajo svoj SPBL, kjer sem na strani 91 in 92 zasledil zapis o Milošu Kodriču, tudi z napako (ni bil spiker radia samo v Sofiji, temveč v tudi Bukarešti). Takole je prof. Jevnikar zapisal:

»**KODRIČ Miloš**, inž., socialni in polit. delavec, r. 5. febr. 1928 v Tr., u. 3. sept. 1978 tam. Oče Franc, posestnik in vrtnar, mati Marija Kodrič iz Branika. Obiskoval je klas. licej Dante v Trstu, a ga ni dovršil, ker so ga Nemci zaradi napisnih in trosilnih akcij febr. 1944 zaprli v koronejske zapore in ga 21. sept. 1944 odpeljali v taborišče Buchenwald. Od tu se je vrnil jul. 1945, obiskoval srednješolski tečaj v Postojni in apr. 1946 maturiral v Mrbu. Prvi letnik agron. je dovršil v Bgdu, drugega v Zgbu. Jun. 1948 se je vrnil v Trst, doživel kominformistično obsodbo Jslc., odšel v Bolgarijo in v Sofiji 1952 diplomiral za inž. agronomije. V Bolgariji je dobil službo na sofijskem radiu in se 1950 poročil. 1954 se je vrnil v Trst in se posvetil strokovnemu delu na družinskem posestvu Kodričevih pri Sv. Ani v Trstu, družbeno-polit. delu v vrstah KPI, v strok, kmet., gosp., narodnih in kulturno-prosv. organi- KODRIČ 92 zacijah. Več let je bil član Zveze malih posestnikov, in ko je prišlo tudi po njegovi zaslugi do njene združitve s Kmečko zvezo, je postal prods, nadzornega odb. nove organizacije in član raznih njenih strok, komisij. Bil je odb. Kmečke zadruga v Trstu, član pokrajinskega vodstva Vsedržavne zveze bivših deportirancev v nacistična taborišča (ANED) in njen vsodržavni svetnik. Bil je soust. komun, krožka za družbene vede Pinko Tomažič in njegov preds. Dolga leta do smrti je bil podpreds. GM, soust. Trž. partizanskega pevskega zbora, preds. njegovega nadzornega odb. in podpreds. športnega združenja Bor. V SKGZ je bil najprej njen podpreds., po reorganizaciji pa član njenega izvršnega odb. in preds. odb. za socialna vprašanja. Na vseh mestih je bil zelo podjeten, delaven in človečanski. Sin Ravel (r. 1951 v Sofiji) je dovršil klas. licej Fr. Prešeren v Trstu (1970) in klavir na kons. Tartini, poučuje na GM in 1978 je bil izvoljen na listi KPI v obč. svet v Trstu. Študira medicino na U v Trstu. Hči Vihra (r. 1952 v Sofiji) je dovršila znanstveni licej Fr. Prešeren v Trstu (1973), študira na kons. Tartini v Trstu klavir in poučuje glasbo na slov. sred. š. v Trstu. Prim.: Podatki domačih; J. Koren, M. K. ni več, PDK 5. sept. 1978, 2 s si.; Zadnje slovo od M. K., PDK 6. sept. 1978; Umrl je inž. M. K., NL 7. sept. 1978, 4; M. K., JKol 1979, 8 s si.; M. Jevnikar, M. K., KolGMD 1980, 91. Jem.«

Mijo Pušič, vojaški pilot, je po povratku iz Rumunije menda delal v Gorenju, pozneje pa živel v Mariboru in gojil trgovske stike med Slovenijo in Romunijo.

V spletnem članku Lojzeta Makuca z naslovom *OPENSOARING*, ki je bil objavljen 1. 11. 2010 na Googlu, je na fotografiji tudi Mijo Pušič. Na fotografiji so najboljši jadralni letalci v Jugoslaviji, verjetno slikani okrog leta 1948 v Vršču.

Jadralci (z leve): Franc Šušteršič, Franc Mordej, Jaroslav Koser, Maks Arbeiter, Pavle Crnjanski, Milan Borišek, Jakšič, Mijo Pušič, Jovan Arežina in inž. Boris Cijan, konstruktor letala orel.

Na spletu »**Military Forum – Jedrilica Oreo**« se navaja, da je bil Mijo Pusić doma iz Osijeka, da je bil jadralni letalec, tudi večkratni državni prvak, da je po letu 1949 iz Vršca pobegnil z letalom (Po-2 ali Bikerom) v ZSSR ali Romunijo, o poznejši usodi pa ni podatkov.

Le **Marijo (Marico)** – prav gotovo Štajerko, nisem mogel najti. Zato kličem: »Marija, oglasi se, KGB-eja ni več!«